

Maciej Woźny

 <https://orcid.org/0000-0002-4345-0082>

Instytut Historii, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Regesty zaginionych dokumentów Bernarda, księcia opolskiego*

Książę Bernard, syn Bolka III opolskiego, był najdłużej, bo aż 73 lata, rządzącym Piastem w późnośredniowiecznym księstwie opolskim¹. Przekłada się to na znaczną liczbę znanych dziś dokumentów wystawionych przez kancelarię tego władcy. Jednak wiele jego dyplomów zaginęło i informacje o nich przetrwały w różnego rodzaju odpisach bądź wzmiankach w pracach badaczy dziejów. Tego rodzaju źródła często stanowią podstawę do badań społecznych lub gospodarczych oraz są niezbędne do analizowania kancelarii i itinerariów średniowiecznych władców. Dlatego uzasadnione wydaje się zebranie informacji o tych dokumentach². Dobrym sposobem realizacji tego zadania jest przedstawienie ich w formie regestów.

W XIX wieku decyzją władz pruskich wiele istniejących wówczas dokumentów trafiło do Staatsarchiv zu Breslau. Dotyczyło to wszystkich archiwaliów poklasztornych³. Natomiast poza tym archiwum pozostała większość

* Działania badawcze wsparte ze środków przyznanych w ramach programu Inicjatywa Doskonałości Badawczej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

¹ J. Sperka, *Bernard (1374/1378–1455), książę opolski, niemodliński, strzelecki*, w: *Książęta i książęta Górnego Śląska*, red. A. Barciak, Societas Scientiarum Favendis Silesiae Superioris – Instytut Górnos Śląski, Katowice 1995, s. 18–21.

² Na problem z omawianiem tych zagadnień dla XV w., w związku z niedostateczną wiedzą o dyplomach książąt, zwracał uwagę Antoni Barciak, zob. Tenże, *Itineraria władców górnośląskich z dynastii Piastów w średniowieczu*, w: *Rola komunikacji i przestrzeni w średniowiecznych i wczesnonowożytnych dziejach Czech i Polski*, red. A. Paner, W. Iwańczak, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008, s. 81–83.

³ M. Derwich, *Instytucje kościelne na Śląsku Pruskim skasowane na mocy edyktu kasacyjnego z 1810 r.*, w: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów*

zbiorów prywatnych. Późniejsze konflikty, a szczególnie druga wojna światowa, spowodowały zniknięcie większości z nich. Wzmianki o nich znajdują się w inwentarzach i opracowaniach z przełomu XIX/XX wieku. Walter Krause sporządził wykaz dokumentów, w formie regestów, z archiwum w Turawie⁴. Drobnym uzupełnieniem jego artykułu jest praca Carla Kahla, który w przeciwieństwie do opolskiego archiwisty podał tytuły świadków omawianych dyplomów⁵. Krótkie regesty dokumentów przechowywanych niegdyś w Sławięcicach znajdują się w materiałach będących obecnie w Hohenlohe-Zentralarchiv Neuenstein⁶. Szeroką akcją inwentaryzacyjną zainicjowały władze niemieckie w okresie rządów NSDAP. W przeciwieństwie do wielu innych zbiorów akta i dokumenty przechowywane przez prywatnych właścicieli, jeśli nie wyrazili takiej woli, nie były przenoszone do archiwów państwowych⁷. Do dziś przetrwały spisy dokumentów z Prywatnego Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie (*Privatarchiv der Grafen Wilhelm August Pückler in Schedlau*)⁸ oraz Archiwum Hrabów Praschma w Niemodlinie (*Archiv der Grafen Praschma in Falkenberg O/S.*)⁹. W ostatnim z nich znajdowały się dwa dyplomy księcia Bernarda (*Aneks*, nr 4, 7), których los jest nieznan. Jeden dy-

i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie, red. M. Derwich, t. 2: *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego*, Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii. Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, Wrocław 2014, s. 23–64.

⁴ W. Krause, *Piastenerkunden im herrschaftsarchiv Turawa, Kreis Oppeln*, „Oppelner Heimatblatt“ 1934/1935, 10, 1, s. 6–7.

⁵ C. Kahl, *Das Majorat Turawa*, Verlag und Vertrieb der Action 365, Frankfurt a. M. 1991.

⁶ Hohenlohe-Zentralarchiv Neuenstein, GA 55, Bü 41, Beschreibung vns Herzogthums Ujest. Teil 1, s. 5. Niemal kompletne informacje z tych materiałów przedstawił Bernhard Mutschol, *Die Herrschaft Slawentzitz/Ehrenforst in Oberschlesien. Piastisches Kammergut im Spätmittelalter, sächsischer Adelsbesitz und Hohenlohesche Residenz in der Neuzeit*, Thorbecke, Sigmaringen 1993, s. 23. W tym miejscu podają dwie daty dzienne wystawienia dyplomów pominiętych przez niemieckiego historyka: 30 czerwca (*dinstag nach Peter und Paul*) 1418 r. – książę sprzedał folwark pod Sławięcicami Jeszkowi Poznowicowi; 23 grudnia 1425 r. (*Sonntag nach Thome*) – książę zatwierdził Mitru Klicznikowi i jego bratu Marcinowi oraz ich dzieciom posiadanie wolnej karczmy w Wielkich Sławięcicach. Warto tu dodać, że na podstawie inwentarza (o akcji gromadzenia informacji o starych dokumentach zob. dalej) sporządzonego w 1942 r. wiadomo, że na zamku w Sławięcicach znajdował się odpis dokumentu (miał nr 38) księcia Jana Kropidły z 19 czerwca 1380 r., dotyczący Lenartowic, zob. AP Katowice, Arch Kat, nr 240, s. 213).

⁷ A. Staszków, *Archiwalia, zbiory biblioteczne i muzealne Górnego Śląska w latach 1939–1945: sumariusz tematyczny do zespołów w Archiwum Państwowym w Katowicach – Staatsarchiv Kattowitz (Archiwum Państwowe w Katowicach) [1931] 1939–1945, Archivberatungsstelle Oberschlesien Kattowitz (Górnośląski Urząd Porad Archiwalnych w Katowicach) [1935] 1942–1945*, Archiwum Państwowe w Katowicach, Katowice 2007, s. 33–34.

⁸ AP Wrocław, Rep. 135, nr 359 (dawna sygnatura: Rep. 135, nr C 174). Został on opracowany przez kandydata teologii ewangelickiej Stroka (AP Katowice, Archivber. Kat, nr 10, s. 182).

⁹ AP Wrocław, Rep. 135, nr 358 (dawna sygnatura: Rep. 135, nr C 173).

plom z tegoż archiwum został transumowany w siedemnastowiecznym dokumencie¹⁰. Ponieważ w opracowaniu Augustina Weltzla zostało podanych więcej informacji o treści dokumentu niż w inwentarzu, nie podaję tegoż dyplomu w *Aneksie*¹¹. Nieco szerzej należy omówić zawartość archiwum w Szydłowie Śląskim. Na podstawie inwentarza sporządzonego 10 sierpnia 1938 roku wiadomo, że dyplomy były podzielone na trzy działy: dokumenty rodziny Pükler, dokumenty dóbr oraz pozostałe dyplomy. Drugi dział był rozdzielony na siedem grup:

- I. Grodzisko (*Groditz*).
- II. Gościejowice (*Heidersdorf*).
- III. Szydłów Śląski (*Schedlau*).
- IV. Molestowice i Góra (*Mullwitz und Guhrau*).
- V. Thustoręby, Tarnica, Pielgrzymowice (*Kirchberg, Tarnowitz und Pilken-dorf*).
- VI. Klucznik i Jakubowice (*Kleuschnitz und Jakobsdorf*).
- VII. Izbicko (*Alt-Stubendorf*).

Niektóre dokumenty przetrwały do dziś. Część z nich znajduje się w Katowicach (dawne sygnatury B, II, nr 1, 2, 3)¹², a niektóre zostały przeniesione z Katowic do Opola (dawna sygnatura C, I, nr 1)¹³ w związku z rejonizacją archiwaliów. Los pozostałych jest nieznan, ale nie należy wykluczyć, że także zostały gdzieś zdeponowane. W formie regestów przedstawiam osiem z nich (*Aneks*, nr 1, 9, 11, 14, 16, 18, 32, 39).

Część dyplomów zaginęła już przed wiekami, ale ich treści przetrwały jako odpisy w kopiaryzach. Trzy z takich ksiąg przechowywane są obecnie w Archiwum Państwowym we Wrocławiu¹⁴, ale tylko w jednej znajdują się odpisy

¹⁰ Dokument miał nr 9 (tamże, s. 142).

¹¹ A. Weltzel, *Geschichte des edlen, freiherrlichen und gräflichen Geschlechts von Praschma*, Ratibor 1883, s. 117.

¹² Obecne sygnatury: AP Katowice, Zbiór Dokumentów Pergaminowych, nr 2, 4, 5 (regesty: *Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, t. 2, red. A. Barciak, K. Müller, Zemský Archiv v Opavě, Archiwum Państwowe w Opolu, Archiwum Państwowe w Katowicach, Opawa–Opole–Katowice 2011, nr 169, 534; *Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, t. 3, red. A. Barciak, K. Müller, Zemský Archiv v Opavě, Archiwum Państwowe w Opolu, Archiwum Państwowe w Katowicach, Opawa–Opole–Katowice 2017, nr 43). Warto dodać że cała grupa dotycząca Gościejowic znajduje się obecnie w tym archiwum, w Zbiorze Dokumentów Pergaminowych.

¹³ Obecna sygnatura: AP Opole, Archiwum Hrabiego Praschmy w Niemodlinie, nr 2 (regesty: *Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku...*, t. 2, nr 297. Tu błędnie podano, że dokument dotyczy wsi Sośnicowice. Poprawnie należałoby napisać, że sprzedano wieś Łany w okręgu sośnicowickim). Z tego działu przetrwał jeszcze dyplom oznaczony jako C, I, nr 1 (obecnie: AP Katowice, Zbiór Dokumentów Pergaminowych, nr 1; regesty zob. *Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku...*, t. 2, nr 148).

¹⁴ AP Wrocław, Rep. 135, nr 436 (dawna sygnatura: Rep. 135, nr D 370), 440 (dawna sygnatura: Rep. 135, nr D 373), 460 (dawna sygnatura: Rep. 135, nr D 384).

dokumentów księcia Bernarda, które nie są współcześnie znane z oryginałów (*Aneks*, nr 20, 22)¹⁵. W urbarzu piwnym wpisanym do kodeksu przechowywanego w Wiedniu odnotowano informacje o aż 24 dyplomach (*Aneks*, nr 2, 3, 5, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 21, 24, 25, 27, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43)¹⁶. W księdze inkorporacji z czasów biskupa Konrada oleśnickiego oraz w kopiażu wikariuszy katedry wrocławskiej wpisano po jednym odpisie dokumentu (*Aneks*, nr 6, 23)¹⁷. Odpisy dyplomów znalazły się również w księgach miejskich, m.in. w Strzelcach Opolskich (*Privilegienbuch der Stadt Gr. Strehliz*). Sama księga zaginęła podczas drugiej wojny światowej, jednak wypisy z niej robili lokalni badacze – Johann Joseph Reichel¹⁸, Friedrich baron von Schirnding¹⁹ czy Ernst Mücke²⁰. Pierwszy z nich był przewodniczącym rady miasta, ale pełnił także funkcję księgowego lokalnego hrabiego. Mając dostęp do

¹⁵ Tamże, nr 460, s. 32–35, 40–42. Pozostałe odpisy dokumentów tego księcia z owych trzech kopiarzy są znane z innych edycji źródłowych. Treść pierwszego z dyplomów znajduje się także w dokumencie spisany w 1753 r. przez notariusza publicznego, zob. AP Wrocław, Rep. 115, nr 105. W tym akcie są również odpisy innych średniowiecznych dyplomów książąt opolskich – Bolka II z 1353 r. (s. 5–6) oraz Władysława II z 1374 r. (s. 7–8). Drugi z tych dokumentów znany i cytowany jest tylko z opracowania Johannes Heynego (Tenże, *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau: aus Urkunden, Altenstücken, älteren Chronisten und neueren Geschichtschreibern*, Bd. 2, Breslau 1864, s. 680), który na podstawie kroniki klasztoru na Piasku we Wrocławiu (SRS, Bd. 2, s. 203) podał jedynie datę i krótko jego treść. Dyplom został wystawiony w Opolu 25 kwietnia (*in Oppul: die B. Marci Evangelista*). Świadcami byli: pan Mikołaj Czambor z Kocendorfu (*dominis Nicolas Czambory de Kocendorf*), Mikołaj Strzała (*Niczhone Strala*), Mikołaj z Kotulina (*Nicolao de Kotulin*), Albert Kiczka (*Alberto Kiczka*), Hincza Czambor, opolsko-wieluński starosta generalny (*Hantzhone Czambory Capitaneo nostro Oppoliensi et Welunensi, Generali*), Jeszko Radło, kasztelan krzepicki (*Geaskone Radlo, Castellano nostro Czepicensi*), Jan z Głogowa, nasz protonotariusz (*Joanne de Glogovia, nostro Protonotario*). Dyplom z 1353 r. dotyczył przeniesienia kanoników regularnych w Oleśnie (krótka wzmianka w: tamże, s. 198).

¹⁶ Österreichische Nationalbibliothek in Wien, Handschrift, *Miscellanea Silesiaca. Collectio diplomatum, privilegiorum etc.*, Cod. 14618, k. 661v, 662r. Niekompletny opis tego tomu zob. K. Maleczyński, B. Turoń, *Średniowieczne silesiaca i polonica w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych w Wiedniu*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1963, 18, 1, s. 91–93 (dyplomy księcia Bernarda zostały pominięte przez Karola Maleczyńskiego).

¹⁷ Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu, Inkorporationsbuch des Bischofs Conrad von Breslau, sygn. III b 1, k. 33r–33v; Kopialbuch der Wikarien-Comunität der Kathedrale, sygn. III d 1a, k. 171r–172r.

¹⁸ E. Krawczynski, *Groß-Strehlitz vor hundert Jahren. Aus dem ungedruckten Chronik von J. J. Reichel*, „Oberschlesien“ 1911, 9, 12, s. 585–594; J.J. Reichel, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Gross – Strehlitz*, bearb. E. Mücke, „Aus dem Chelmer Lande“ 1929, 5, 6, s. 1–4; 1932, 8, 1/2, s. 1–4.

¹⁹ Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, R. 2982, R. 2983. O autorze zob. A. Weltzel, *Zwei Nekrologe: Eduard Cauer und Friedrich von Schirnding*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte (und Alterthum) Schlesiens“ 1882, 16, s. 301–304.

²⁰ E. Mücke, *Dorfschicksale im Kreise Groß Strehlitz*, „Aus dem Chelmer Lande“ 1925, 1, 10, s. 3.

dokumentów, spisał miejską kronikę. Zapoznał się z nią baron von Schirnding, który zrobił z niej wypisy, a w późniejszym czasie dotarł do źródeł, na których opierał się Reichel, i również z nich wynotował najważniejsze dla siebie informacje. Kronika Reichela uległa najprawdopodobniej zniszczeniu podczas przemarszu Armii Czerwonej. Ponieważ materiały von Schirndinga rozszerzają naszą wiedzę o tych dokumentach, przedstawiam zawarte tam informacje w formie regestów (*Aneks*, nr 8, 31, 33).

Poza kopiarzami odpisy dokumentów udało się odnaleźć w aktach krakowskich oficjaliów (*Aneks*, nr 29)²¹, katastrze karolińskim (*Aneks*, nr 19)²² i saalbuchach (*Aneks*, nr 26)²³. W wypadku dokumentu wpisanego do saalbuchów widać, że korzystanie z odpisów bywa ryzykowne, co ilustruje przypadek osoby świadka, starosty opolskiego. W dwóch został on odczytany jako bliżej nieznanego Szymon z *Kubata*. Dopiero w trzecim zapisano go jako: Janko z Zawady, dobrze znany urzędnik opolskiego Piasta²⁴. Jeden dyplom (*Aneks*, nr 28) do połowy XX wieku znajdował się w parafii św. Mikołaja w Lublińcu, lecz później zaginął. Odpis treści wykonał Ludwik Musioł, którego praca (jedyne egzemplarz, wykonany na zamówienie lublinieckiego proboszcza) znajduje się w rzeczonym kościele²⁵. Wiadomo, że w kościele w Strzelcach Opolskich była przechowywana księga przywilejów, obecnie zaginiona, z której korzystał Alfons Nowack, streszczając kilka dokumentów księcia Bernarda²⁶.

Wiele dokumentów zostało odpisanych przez Georga Hansa Lorenza. Pięć tomów znajdowało się we Wrocławiu, a jeden na zamku w Książu²⁷ – wszystkie

²¹ AMetrKra, AOfKr, nr 11, k. 383v–384r.

²² AP Wrocław, Kataster Karoliński, nr 151, s. 343. Szeroko na temat katastrów karolińskich zob. M. Kysil, *Kataster Karoliński: nieznaną zespól do dziejów społeczno-gospodarczych w zasobie Archiwum Państwowego we Wrocławiu*, „Archeion” 2012, 113, s. 191–202. W innym katastrze (AP Wrocław, Kataster Karoliński, nr 132, s. 376–377) znajduje się jeszcze jeden odpis dokumentu księcia Bernarda, ale został on już streszczony w innym miejscu, zob. A. Steinert, *Was uns die älteste Urkunde über das jetzige Opperlner Museumsgebäude, Tuchmarkt 7, erzählt*, „Opperlner Heimatblatt” 1932/1933, 8, 2, s. 2.

²³ Národní archiv Praha, Saalbuchy, inv. č. 9, k. 308v–310v; 10, k. 296r–299r; 116, k. 290v–292r.

²⁴ Szerzej zob. nr 14.

²⁵ L. Musioł, *Lubliniec. Monografia historyczna parafii lublinieckiej*, [b.m.w.] 1956 [masyzynopsis przechowywany w Parafii św. Mikołaja w Lublińcu], s. 68.

²⁶ A. Nowack, *Geschichte der Pfarrei Gross Strehlitz O/S. bis 1795*, Ratibor 1923, s. 20 (dokument podany w *Aneksie*, nr 3), 31 (15 lipca 1414 r. – książę kupił za 30 grzywien czynsz z osady Suchodaniec wynoszący 3 grzywny, który miał być wypłacany polskiemu kaznodziei ze Strzelec), 37 (11 listopada 1437 r. – książę potwierdził, że Jeszko z Groszowic, wraz z małżonką Barbarą, sprzedał rektorowi Janowi ze Strzelec za 30 grzywien czynsz z Groszowic w wysokości 3 grzywien).

²⁷ A. Weltzel, *Quellen zur Geschichte und Beschreibung Oberschlesiens*, „Notizen-Blatt der historisch-statistischen Section der k.k. mähr.-schles. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde“ 1872, 2, s. 15.

zagięły podczas drugiej wojny światowej. Ostatni z tomów poświęcony był księstwu opolsko-raciborskiemu – korzystał z niego Josef Pilnáček²⁸. Jednak wzmianki dotyczące dokumentów księcia Bernarda są lakoniczne. Można zrekonstruować daty roczne, część świadków, w nielicznych przypadkach treść²⁹. Bardzo często po dyplomie księcia pozostała tylko krótka informacja. Taką sytuację widać np. w urbarzach³⁰.

Nie publikuję regestów już dotychczas wydanych. Przede wszystkim dotyczy to serii *Codex diplomaticus Silesiae*³¹ oraz osiemnastowiecznej edycji źródeł Johanna Ehrenfrieda Böhme³².

Regesty przygotowałem według zasad przyjętych przez autorów *Regestów dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*³³. Oznacza to, że treść dokumentu jest przedstawiona obszerniej, niż zazwyczaj podaje się w tego typu edycjach. Zamieszczam również listę świadków. Nazwy osobowe i miejscowe są spolszczone, lecz w nawiasach przedstawiam ich oryginalne brzmienie, a w przypadku osób także ich predykaty. Występują jednak też różnice wynikające z braku oryginalnych dyplomów. Datę podaję zatem według schematu: rok, dzień i miesiąc (określenie dnia podane w źródle), miejsce wydania (nazwa podana w źródle). Dalej podaję treść dokumentu, a pod nią listę świadków. Następnie informacje o oryginalnym dokumencie (języku, w jakim został spisany) oraz o jego odpisach, a także czy był wzmiankowany w literaturze przedmiotu. Na koniec uwagi, w których zamieszczam inne dane na temat dyplomu. W przypisach podaję informacje o poszczególnych osobach oraz miejscach pojawiających się w źródle.

²⁸ J. Pilnáček, *Rody starého Slezska*, d. 1–5, wyd. K. Müller, Moravský zemský archiv v Brně, Brno 1991.

²⁹ Księgę tę planuję omówić w osobnym artykule.

³⁰ *Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640*, oprac. R. Heck, J. Leszczyński, J. Petráň, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963 (Urbarze Śląskie, t. 3), s. 139 (data roczna nieznaną, data dzienna: *Freitag vor Misericordia*, dokument dotyczący kuźnicy i stawu na rzece Kopelnik; czynsz roczny to 8 grzywien, płatnych po 2 grzywny na kwartał), 142 (1416 – dokument dotyczący stawu przy Lubecku), 143–144 (1429 – dokument dla chłopca z Boronowa dotyczący stawu, za który co 2 lata miał przekazywać funt pieprzu), 146 (1415 – dokument dotyczący wolnego korzystania ze stawu w okolicy Lisowic; 1423 – dokument dotyczący stawu w okolicy Lisowic).

³¹ Przede wszystkim CDSil, Bd. 6, 33.

³² J.E. Böhme, *Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte*, Bd. 1–2, Th. 1–6, Berlin 1770–1774.

³³ *Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, t. 1, red. A. Barciak, K. Müller, Zemský Archiv v Opavě, Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław–Opava 2004, s. 7–15.

Aneks. Regesty dokumentów księcia Bernarda

1.

1404, 6 czerwca (*an 8 tag nach Corporis Christi*), Niemodlin (*Falkenberg*). Bernard, książę na Strzelcach, pan na Niemodlinie, przekazuje braciom Długomiłowi (*Dluhomyl*)³⁴ i Gumprechtowi (*Gumprecht*) z Bierawy (*von der Borau*)³⁵ wyższe sądownictwo w dobrach Ligota (*Ellgott*)³⁶ na wieczne czasy. Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Do początku drugiej wojny światowej dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (III. Schedlau, nr 2). W 1938 roku brakowało pieczęci.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 5; Österreichische Nationalbibliothek in Wien, Handschrift, *Miscellanea Silesiaca. Collectio diplomatum, privilegiorum etc.*, Cod. 14618 (dalej: Wien 14618), k. 669v.

Uwagi: Słowna data dzienna podana w wiedeńskim kopiarzu.

2.

1405, 12 lipca (*Sontag vor Alexi*), brak miejsca wydania.

Bernard, książę niemodliński, potwierdza sprzedaż Lipowej (*Lipowa*)³⁷ pomiędzy Ludwikiem z Dobrej (*Ladwig von der Dobra*)³⁸ a Stefanem Strzałą (*Steffan Strholen*)³⁹.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 685r.

Uwagi: W 1651 roku nie było już pieczęci.

3.

1406, 26 maja (*Mitwoch nach Urbani*), Strzelce Opolskie (*Streliz*).

Bernard, książę na Niemodlinie i Strzelcach, potwierdza zakup Warmątowic (*Warmuntowitz*)⁴⁰ przez Thamsken Przinsken⁴¹ i Paszka z Błotnicy (*Paschken*

³⁴ Brat Długomiła. Odnotowany w źródłach w latach 1401–1439, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie do połowy XV wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2020, s. 131–132.

³⁵ Brat Gumprechta. Odnotowany w źródłach w latach 1400–1434, zob. tamże, s. 131.

³⁶ Dzisiejszy Szydłowiec Śląski, 5 km na północ od Niemodlina.

³⁷ Osada istniejąca niegdyś na zachód od Gorzowa Śląskiego.

³⁸ Odnotowany w pozostałych źródłach w latach 1393–1398, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 215.

³⁹ Jeden z kilku rycerzy o tym imieniu, zob. tamże, s. 294–309.

⁴⁰ Wieś leżąca 6 km na południowy wschód od Strzelec Opolskich.

⁴¹ Znany tylko z tego dyplomu.

von der Plottniz)⁴² od Sicharda Ritzkena (*Sichard Ritzken*)⁴³ wraz z wszystkimi prawami, jakie miał Ritzken, zgodnie ze starym listem.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 713r.

4.

1407, 27 lutego (*Sontag Oculi*), Niemodlin (*Falkenberg*).

Bernard, książę niemodliński, zatwierdza zobowiązania dłużnicze Konrada Pange (*Conrad Pangau*)⁴⁴ w związku z zastawieniem dóbr Sady (*Baumgarten*)⁴⁵ wobec Jerzego Breitbucha (*Georg Breitbucha*)⁴⁶.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Do początku drugiej wojny światowej dokument znajdował się w Archiwum Hrabów Praschma w Niemodlinie. Oznaczony był nr 1.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 358, s. 1.

5.

1407, 4 listopada (*Freytag nach Allen Heiligen*), Głogówek (*Oberglogau*).

Bolko IV i Bernard, książęta opolscy, zatwierdzają dyplom księżnej Ofki dla Ludwika Stange (*Ludwig Stange*)⁴⁷ dotyczący Olszynki (*Olssin*)⁴⁸.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 702v.

Uwagi: W 1651 roku był opieczętowany. Poniżej adnotacja, że więcej informacji o tej miejscowości znajduje się w dyplomie Bolka V opolskiego wystawionym w Głogówku (*Oberglogau*) 23 października (*dinstag vor Simonis und Jude*) 1442 roku (nie został opisany).

6.

1408, 30 marca (*am fritage nach dem Sontage als man singet in der heiligen gotes kirchen latare Jerusalem*), Strzelce Opolskie (*Strzelicz*).

⁴² Odnotowany w źródłach na początku XV w., zob. J. Horwat, *Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV wieku*, Muzeum w Gliwicach, Gliwice 1993, s. 93.

⁴³ Znany tylko z tego dyplomu.

⁴⁴ Odnotowany w źródłach jeszcze w 1439 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 250–251.

⁴⁵ Wieś leżąca 2,5 km na południowy wschód od Niemodlina.

⁴⁶ Odnotowany w źródłach od 1389 r. do połowy XV w., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 111–112.

⁴⁷ Odnotowany w dotychczas znanych źródłach w latach 1411–1418, zob. tamże, s. 289.

⁴⁸ Wieś leżąca 14 km na zachód od Głogówka.

Bernard, książę Niemodlina i pan Strzelec, potwierdza, że Mikołaj Sitko, kustosz kolegiaty głogóweckiej (*Niclas Sitke Custos von Wenigen Glogaw*)⁴⁹, sprzedał Adamowice (*Adamowicz*) i Brzezowice (*Brzezowicze*) Mikołajowi Weichonisowi, plebanowi strzeleckiemu (*Niclas Weychonis pfarrer zu Strelicz*)⁵⁰, za 108 grzywien groszy praskich polskiej miary.

Świadkowie: pan Szczepan Strzała z Chechła (*her Czepan Stral von Chechel*)⁵¹, pan Szylan Strzała z Otmętu (*her Schlihan Stral von Ottmath*)⁵², Ludwik z Landsbergu (*Ludwig von Landisberg*)⁵³, Wyszek Wippler (*Wischke Wippler*)⁵⁴, Mikołaj Rospanowski (*Mikolae Rosponowski*)⁵⁵, Otton z Prószkowa (*Otta von Prosko*)⁵⁶, Henryk Dornheim, nasz pisarz (*Heinrich Dornheim unser Schreiber*)⁵⁷.

Oryginał: zaginął.

Odpisy: Przed drugą wojną światową tekst dyplomu był wpisany do księgi miejskiej strzeleckiej (spisany w języku niemieckim). Jej los podczas wojny i po niej jest nieznyany. Regest sporządził J.J. Reichel (na s. 12), a także baron von Schirnding (Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, R. 2982, nr 2471; R. 2983, nr 2519c). Inny odpis znajdował się w przechowywanej w miejscowej parafii księdze przywilejów, z której korzystał Alfons Nowack. Do dziś przetrwał odpis transumptu tegoż dyplomu z 20 maja 1435 roku dokonany przez biskupa wrocławskiego i wpisany do *Inkorporationsbuch des Bischofs Conrad von Breslau* (Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu, *Inkorporationsbuch des Bischofs Conrad von Breslau*, sygn. III b 1, k. 33r–33v).

Wzmianka: J.J. Reichel, *Geschichte der Stadt und Herrschaft Gross – Strehlitz*, bearb. E. Mücke, „Aus dem Chelmer Lande“ 1929, 7, s. 1–2; A. Nowack, *Geschichte der Pfarrei Gross Strehlitz O/S. bis 1795*, Ratibor 1923, s. 20.

Uwagi: Data dzienna podana przez Schirndinga to 15 marca. W pozostałych pracach: 25 marca (tego dnia wypadła czwarta niedziela Wielkiego Postu).

⁴⁹ Kustosz do 1409 r. Jego biogram zob. w: E. Wólkiewicz, *Kapituła kolegiacka św. Bartłomieja w Głogówku (1379–1500)*, Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2005, s. 95.

⁵⁰ Znany tylko z tego dyplomu.

⁵¹ Odnotowany w źródłach w latach 1379–1409, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 298–299.

⁵² Odnotowany w źródłach w latach 1404–1439, zob. tamże, s. 304–305.

⁵³ Odnotowany w źródłach w latach 1401–1414, zob. tamże, s. 153. Landsberg to dzisiejsze miasto Gorzów Śląski.

⁵⁴ Odnotowany w źródłach w latach 1404–1414, zob. tamże, s. 335.

⁵⁵ Świadek dyplomów księcia Bernarda od 1404 r., zob. tamże, s. 273.

⁵⁶ Odnotowany w źródłach w latach 1403–1434, zob. tamże, s. 265–266.

⁵⁷ Pisarz księżęcy w latach 1406–1414, zob. tamże, s. 134–135.

7.

1409, 24 stycznia (*Dinstag nach Agnes*), Niemodlin (*Falkenberg*).

Bernard, książę niemodliński, zatwierdza sprzedaż przez Jerzego Breitbucha (*Georg Breitbucha*)⁵⁸ połowy wsi Sady (*Baumgarten*)⁵⁹ Konradowi Pange (*Conrad Pangau*)⁶⁰.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Do początku drugiej wojny światowej dokument znajdował się w Archiwum Hrabów Praszma w Niemodlinie. Oznaczony był nr 2.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 358, s. 1 (tu data 1407).

Wzmianka: A. Weltzel, *Geschichte des edlen, freiherrlichen und gräflichen Geschlechts von Praszma*, Ratibor 1883, s. 154 (data 1409).

Uwagi: Data zapisana w inwentarzu jest najprawdopodobniej błędna. Wskazuje na to numeracja dokumentów, która jest chronologiczna, a ten dyplom jest po dokumencie nr 1 (*Aneks*, nr 4). Za prawidłowy rok uznałem ten podany przez Augustina Weltzla.

8.

1409, 6 lipca (*Sonnenabend nach St. Peter*), Strzelce Opolskie (*Strelitz*).

Bernard, książę niemodliński, nadaje miastu Strzelce (*Strelitz*), na okres swojego życia, przywilej posiadania komory celnej, która pobierać miała 2 halerze od każdego wozu.

Świadkowie: Piotr Temchyn Borzygniewski z Krapkowic (*Peter Temthen Bor-gene gennant von Kreppitz*)⁶¹, Wyszek Wippler (*Wyskhle Wyppler*)⁶², Mikołaj Rospanowski (*Niclas Rosp...*)⁶³, Zygmunt Strzała (*Sigmund Stral*)⁶⁴, Miczek Strzała z Obrowca (*Miczke Stral von Obrowitz*)⁶⁵, Mikołaj Dreske (*Niczke Dres-ke*)⁶⁶, Henryk Dornheim, nasz pisarz (*Heinrich Dornheim unser Schreiber*)⁶⁷.

Oryginał: zaginął.

Odpisy: Przed drugą wojną światową tekst dyplomu był wpisany do księgi miejskiej strzeleckiej (spisany w języku niemieckim). Jej los podczas wojny i po niej jest nieznan. Regest sporządził J.J. Reichel (na s. 12), a także baron

⁵⁸ Zob. przyp. 46.

⁵⁹ Zob. przyp. 45.

⁶⁰ Zob. przyp. 44.

⁶¹ Odnotowany w źródłach w latach 1393–1423, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 320–324.

⁶² Zob. przyp. 54.

⁶³ Zob. przyp. 55.

⁶⁴ Znany tylko z tego źródła, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 294–309.

⁶⁵ Odnotowany w źródłach w latach 1404–1419, zob. tamże, s. 303.

⁶⁶ Odnotowany w źródłach w latach 1400–1429, zob. tamże, s. 137–138.

⁶⁷ Zob. przyp. 48.

von Schirnding (Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, R. 2982, nr 2471; R. 2983, nr 2520d).

Wzmianka: J.J. Reichel: *Geschichte...*, 1929, 7, s. 1.

Uwagi: inną możliwą datą jest 4 maja.

9.

1411, 11 lutego, Niemodlin (*Faleknberg*).

Bernard, książę na Niemodlinie i pan na Strzelcach, oznajmia, że Dobiesz z Góry (*Dobisy von Gora*)⁶⁸ sprzedał trzy łany dziedziczne w Górze (*Gorau*)⁶⁹ szlachetnemu Ottonowi z Czuchtendorfu (*Otten von Czochtendorff*)⁷⁰.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Niegdyś dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (IV. Mullwitz und Guhrau, nr 2). W 1938 roku pieczęć była przywieszona na sznurze.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 7, nr 2.

10.

1412, 3 maja (*Dienstag nach Walpurgis*), Niemodlin (*Falkenberg*).

Bernard, książę na Niemodlinie i pan na Strzelcach, potwierdza nabycie przez Jana z Kotulina (*Janke von Cottulin*)⁷¹ dóbr Łagiewniki (*Łagiewnik*)⁷² wraz z prawem książęcym.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 662r.

11.

1412, 31 maja, Niemodlin.

Bernard, książę na Niemodlinie i pan na Strzelcach, potwierdza Ottonowi z Czuchtendorfu (*Otten von Czochtendorff*)⁷³ wszystkie jego przywileje oraz prawa do dóbr Góra (*Gora*)⁷⁴, ponieważ jego dokumenty książęce zaginęły.

Świadkowie: pominięto.

⁶⁸ Odnotowany w źródłach od 1386 r. Na tym dyplomie wystąpił po raz ostatni, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 133.

⁶⁹ Wieś leżąca 10 km na północny zachód od Niemodlina.

⁷⁰ Odnotowywany w źródłach w latach 1393–1421, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 249–250.

⁷¹ Odnotowany w źródłach w latach 1408–1456, zob. tamże, s. 91–93.

⁷² Zapewne dzisiejsze Łagiewniki Wielkie nieopodal Lublińca, gdzie leżały inne dobra Kotulińskiego.

⁷³ Zob. przyp. 70.

⁷⁴ Zob. przyp. 69.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Niegdyś dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (IV. Mullwitz und Guhrau, nr 3). W 1938 roku pieczęć była przywieszona na pasku pergaminu.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 7, nr 3.

12.

1414, 24 maja (*Donerstag vor Pfingsten*), brak miejsca wydania.

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza sprzedaż dóbr Grodziec (*Grodisch*)⁷⁵ i Prądy (*Brantdorf*)⁷⁶ wraz z prawem książęcym pomiędzy Mikołajem z Łagowa (*Nickel von Lagaw*)⁷⁷ a Haimanem z Grodziska (*Haiman von Grodisch*)⁷⁸.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 686r.

13.

1417, 21 stycznia (*am Tage Agnesis*), Strzelce Opolskie (*Strzeliz*).

Bernard, książę niemodliński i pan na Strzelcach, potwierdza zakup Brzeziny (*Bseniz*)⁷⁹ pomiędzy Wyszkiem (*Weintschka*)⁸⁰ a Tomaszem Boltzem (*Thoma Boltz*)⁸¹.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 714r.

14.

1417, 25 maja (*Dinstag vor Pfingsten*), Niemodlin (*Falkenberg*).

Bernard, książę niemodliński, zatwierdza nabycie przez Mikołaja Łagowskiego (*Nickill von Logaw*)⁸² części dóbr w Kluczniku (*Cleischnigk*)⁸³ za 55 grzywien groszy praskich polskiej miary od Hinczy z Kluczniaka (*Heinzen von Cleischigk*)⁸⁴.

⁷⁵ Położony 5 km na wschód od Niemodlina.

⁷⁶ Położone 7 km na wschód od Niemodlina.

⁷⁷ Jako świadek na dyplomach księcia Bernarda odnotowywany w latach 1414–1425, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 218–219.

⁷⁸ Znany tylko z tego źródła.

⁷⁹ Wieś leżąca 6 km na południe od Strzelce Opolskich.

⁸⁰ Znany tylko z tego źródła.

⁸¹ Znany tylko z tego źródła.

⁸² Zob. przyp. 75.

⁸³ Wieś opuszczona, na terenie której znajduje się łambinowicki poligon wojskowy, leżała 6 km na północ od Łambinowic.

⁸⁴ Znany jeszcze z dyplomu wystawionego w 1421 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 189.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Do początku drugiej wojny światowej dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (VI. Kleusahnitz und Jakobsdorf, nr 1). W 1938 roku pieczęć była przywieszona na jedwabnej nici.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 11, nr 1; Wien 14618, k. 669v.

Uwagi: Opis daty dziennej oraz wskazanie sprzedającego znajdują się tylko w wiedeńskim kopiarzu.

15.

1419, 22 marca (*Mitwoch vor St. Matthe*), Strzelce (*Strzeliz*).

Bernard, książę niemodliński i pan na Strzelcach, potwierdza zakup Nowej Wsi (*Neudorff*)⁸⁵ pomiędzy Piotrem Brzozą (*Peter Brzotza*)⁸⁶ a Piotrem Jakubowcem (*Peter Jakubowiz*)⁸⁷.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 710v.

16.

1419, 13 sierpnia, Niemodlin (*Falkenberg*).

Bernard, książę niemodliński, zezwolił poprzez swojego starostę sprzedać część dóbr w Górze (*Gore*)⁸⁸, które wcześniej należały do Jankowica (*Jankowicz*)⁸⁹ i dłuższy czas pozostawały niezasiedlone oraz nie przynosiły dochodu, za 70 grzywien groszy praskich polskiej miary Ottonowi Czochtendorfowi (*Otto Czochtendorff*)⁹⁰.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Niegdyś dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (IV. Mullwitz und Guhrau, nr 4). W 1938 roku pieczęć była przywieszona na pasku pergaminu.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 7, nr 4.

⁸⁵ Obecnie część Strzelec Opolskich.

⁸⁶ Znany z dyplomu wystawionego w 1407 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 303.

⁸⁷ Znany tylko z tego źródła.

⁸⁸ Zob. przyp. 69.

⁸⁹ Przedstawiciel rodziny działającej w ziemi niemodlińskiej – o niej zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 176–177.

⁹⁰ Zob. przyp. 70.

17.

[1420], 3 sierpnia (*Sonnenabend vor Lauren*), Strzelce Opolskie (*Strzeliz*). Bernard, książę opolski, potwierdza zakup Friedlandu (*Friedland*)⁹¹ pomiędzy Długomiłem z Bierawy (*Dlugemil von Beraw*)⁹² a Pawłem z Friedlandu (*Pauliker vor Friedlandt*)⁹³.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 704r–704v.

Uwagi: W kopiarzu widnieje ewidentnie błędna data. Skorygowałem ją, biorąc pod uwagę, że w 1421 roku Długomił był już dowodnie właścicielem tej miejscowości⁹⁴. W 1651 roku przy dokumencie nie było już pieczęci.

18.

1420, 27 października, Niemodlin (*Falkenberg*).

Bernard, książę niemodliński, oznajmił, że Otton z Molestowic (*Otton von Mullwitz*)⁹⁵ zapisał dożywotnią rentę swej małżonce na swoich dobrach w Molestowicach (*Malstwitz*)⁹⁶ i Górze (*Gore*)⁹⁷.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Niegdyś dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (IV. Mullwitz und Guhrau, nr 5). W 1938 roku pieczęć była przywieszona na pasku pergaminu.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 7, nr 5.

19.

1421, 14 listopada (*freitags nach Sanct Mertins Tag*), Strzelce Opolskie (*Strelitz*).

Bernard, książę opolski, niemodliński i strzelecki, potwierdza, że Michał, krajczy strzelecki (*Michel Schneider von Strelitz*)⁹⁸, sprzedał folwark pod Strzelcami (*das Vorwerkh vor unser Stadt Strelitz*) za 80 grzywien groszy praskich polskiej miary Janowi Rospenderowi, mieszczaninowi strzeleckiemu (*Jan Rospender, borger zu Strelitz*)⁹⁹.

⁹¹ Dzisiejsze miasto Korfantów.

⁹² Zob. przyp. 34.

⁹³ Znany jeszcze z dyplomu wystawionego w 1440 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 146.

⁹⁴ Tamże, s. 131.

⁹⁵ Otton Czuchtendorf, zob. przyp. 70.

⁹⁶ Wieś leżąca 6 km na północny zachód od Niemodlina.

⁹⁷ Zob. przyp. 68.

⁹⁸ Znany tylko z tego dyplomu.

⁹⁹ Znany tylko z tego dyplomu.

Świadkowie: panowie (*Herren*) Albrecht z Płużnicy (*Albrecht von der Plusnitz*)¹⁰⁰, Albrecht Uschilick z Ligoty (*Albrecht Uschilnick von der Elgoth*)¹⁰¹, Przedbor z Zakrzowa (*Przedtbor von Zakrzow*)¹⁰², Mikołaj Dreske (*Nickel Drzoske*)¹⁰³, Mikołaj z Lubszy (*Micolay von Libschau*)¹⁰⁴ i Otton Bes z Rogowa, nasz pisarz (*Otto Bess von Rogau unser Schreiber*)¹⁰⁵.

Oryginał: Do drugiej wojny światowej był przechowywany w archiwum strzeleckim (nr 7) (spisany w języku niemieckim).

Odpis: AP Wrocław, Kataster Karoliński, nr 151, s. 343 (do dokumentu była przywieszona pieczęć).

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 4, s. 1286.

20.

1423, 10 listopada (*feria quarta ante nunc instans festum Sancti Martini Episcopi*), Strzelce Opolskie (*Strelicz*).

Bernard, książę opolski, strzelecki, niemodliński i oleski, widymuje dokument księcia Henryka Brodatego z 1228 roku dotyczący Zarzysk¹⁰⁶.

Świadkowie: Gumprecht z Bierawy, starosta strzelecki (*Guberto de Beraw, Capitaneo Streliciensis*)¹⁰⁷, Otton z Prószkowa (*Ottone de Proskaw*)¹⁰⁸, Mikołaj Dreske (*Nicolao Droszke*)¹⁰⁹, Mikołaj z Lubszy (*Nicolao Lubeschowsky*)¹¹⁰, Janko Strzała z Pawunkowa (*Jankone Strol de Balbucaw*)¹¹¹, Franciszek z Ligoty (*Franczkone de Elgota*)¹¹², Otton Bes z Rogowa, pleban w Otmęcie i książęcy protonotariusz (*Ottone Bees de Rogow, plebano in Ottmuc Curia nostra Prothonotario*)¹¹³.

Oryginał: nieznan.

¹⁰⁰ Albrecht Kiczka, znany z dokumentów księcia Bernarda z lat 1414–1431, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 182–183.

¹⁰¹ Odnotowany w źródłach w latach 1401–1430, zob. tamże, s. 80–81.

¹⁰² Pochodził z Zakrzowa, leżącego 6 km na wschód od Krapkowic; o tej rodzinie zob. tamże, s. 341. Przedbor znany jest tylko z tego dyplomu.

¹⁰³ Zob. przyp. 66.

¹⁰⁴ Odnotowywany w źródłach w latach 1418–1451, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 212–213.

¹⁰⁵ Jako pisarz księcia Bernarda odnotowywany w źródłach w latach 1415–1427, zob. tamże, s. 91.

¹⁰⁶ Obecnie część wsi Skrońsko, 7 km na południe od Gorzowa Śląskiego.

¹⁰⁷ Zob. przyp. 35.

¹⁰⁸ Zob. przyp. 56.

¹⁰⁹ Zob. przyp. 66.

¹¹⁰ Zob. przyp. 104.

¹¹¹ Jan z Pawunkowa odnotowywany w źródłach w latach 1414–1456, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 301–302.

¹¹² Tamże, s. 145.

¹¹³ Zob. przyp. 105.

Odpis: AP Wrocław, Rep. 115, nr 105; Rep. 135, nr 460, s. 32–35 (oba spisane w języku łacińskim).

Uwagi: Dokument z 1228 roku wystawił książę wrocławski, gdyż w tym czasie rejon Gorzowa Śląskiego należał do Dolnego Śląska (J. Horwat, *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r.: książęta, miasta, Kościół, urzędy, własność prywatna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2002, s. 114–115).

21.

1425, 21 października (*am tage Ursula*), Strzelce Opolskie (*Streliz*).

Książę Bernard zatwierdza zakup dóbr Włostowa (*Wlost*)¹¹⁴ i *Wostrasch*¹¹⁵ pomiędzy Adamem ze Strzelec (*Adam von Streliz*)¹¹⁶ a Janem z Włostowa (*Hans von Flossen*)¹¹⁷.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął.

Regest: Wien 14618, k. 705v.

Uwagi: Wpisana błędna data roczna: 1525. Dokument był opieczętowany.

22.

1425, 5 grudnia (*feria quarta post festum Sancte Andrei*), Strzelce Opolskie (*Strelicz*).

Bernard, książę niemodliński, opolski i pan strzelecki, potwierdza, że Mikołaj Niepaszycki¹¹⁸, dziedzic w Kozłowie (*Nicolaus Nepasky heres in Kozlow*)¹¹⁹, sprzedał 4 grzywny groszy praskich polskiej miary czynszu w Kozłowie znajdującym się w okręgu sośnicowickim (*in Kozlow nostro districtus Sosalschewicensis*) za 40 grzywien wikariuszom kolegiaty Św. Krzyża w Opolu (*Ecclesii Collegiate Sancte Crucis Opoliensis in Civitatem Opol*).

Świadkowie: Albert Uschilnik (*Alberto Uschilniek*)¹²⁰, Gumperto, nasz starosta strzelecki (*Gumperto Capitaneo nostro Strelicensi*)¹²¹, Otton z Prószkowa (*Ottone de Pruskawo*)¹²², Mikołaj Dreske (*Nicolao Droske*)¹²³, Janko Strzała

¹¹⁴ Wieś leżąca 3 km na północny wschód od Korfantowa.

¹¹⁵ Miejscowość leżąca niegdyś przy Włostowej.

¹¹⁶ Znany tylko z tego źródła.

¹¹⁷ Znany tylko z tego źródła.

¹¹⁸ Odnotowywany w źródłach w latach 1425–1427, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 244.

¹¹⁹ Wieś leżąca 4,5 km na północny wschód od Sośnicowic.

¹²⁰ Zob. przyp. 101.

¹²¹ Zob. przyp. 35.

¹²² Zob. przyp. 56.

¹²³ Zob. przyp. 66.

(*Jankone Strol*)¹²⁴, Mikołaj z Półwsi (*Micolaschio de Media Villa*)¹²⁵ i Otton Bes, nasz protonotariusz (*Ottone Byes Curie nostre Prothonotario*)¹²⁶.

Oryginał: nieznan (spisany w języku łacińskim).

Odpis: AP Wrocław, Rep. 135, nr 460, s. 40–42.

23.

1426, 21 stycznia (*festum sancte Agnetis*), Strzelce Opolskie (*Strelitz*).

Bernard, książę opolski i niemodliński, pan strzelecki, potwierdza, że bracia Mikołaj, Jan i Stanisław zwani Brzezińscy¹²⁷, dziedzice wsi Brzezina¹²⁸ i Wdczecz¹²⁹, zwanej także Małą Brzeziną, w okręgu sośnicowickim (*Nicolaus Johanannes et Stanislaus fratres dicti Brzesinky heredes villa Brzesin et Wdczecz alias Cleynbresyn nostri Sosnowiensis districtus*), sprzedali 6 grzywien groszy praskich polskiej miary czynszów z tych osad za 60 grzywien wikariuszom katedry wrocławskiej (*Vicarys ecclesie wrattislaviensis*).

Świadkowie: pan Albert Kiczka (*domino Alberto Kyczka*)¹³⁰, Albert Uschilik (*Alberto Usilnick*)¹³¹, pan Mikołaj z Lubszy (*dominus Nicolao de Lubscha*)¹³², Mikołaj Dreske (*Nicolao Drawskie*)¹³³, Hincza Jachata (*Hincza Jachata*)¹³⁴, Jan Nawój (*Jankone Nawoy*)¹³⁵ i Otton Bes z Rogowa, nasz protonotariusz (*Ottone Bies de Rogaw Curie nostre prothonotario*)¹³⁶.

Oryginał: zaginął.

Odpis: Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu, Kopiałbuch der Wikarien-Comunität der Kathedrale, sygn. III d 1a, k. 171r–172r (spisany w języku łacińskim).

¹²⁴ Zob. przyp. 111.

¹²⁵ Odnotowywany w źródłach od 1419 r., zmarł przed 18 kwietnia 1439 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 260–261.

¹²⁶ Zob. przyp. 105.

¹²⁷ Rodzina wywodząca się z Witosławic w księstwie kozielskim, zob. J. Pilnáček, *Rody...*, d. 1, s. 171; R. Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej*, t. 1, Fundacja „Zamek Chudów”, Katowice 2002, s. 308.

¹²⁸ Dzisiejsza Brzezinka, część miasta Gliwice.

¹²⁹ Osada zwana do okresu nowożytnego Zdiertz, Zdziertz, Zdzierc, zob. *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 16, red. S. Sochacka, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2014, s. 132. Obecnie jest to część wsi Rzeczyce (południowa część, na co wskazuje osiemnastowieczna mapa Wielanda: <https://mapy.mzk.cz/mzk03/001/028/144/2619322313/> [dostęp: 01.02.2024]), 3,5 km na północny zachód od Brzezinki.

¹³⁰ Zob. przyp. 100.

¹³¹ Zob. przyp. 120.

¹³² Zob. przyp. 104.

¹³³ Zob. przyp. 66.

¹³⁴ Znany tylko z tego dyplomu.

¹³⁵ Jest to najwcześniejsza informacja o tym rycerzu. Odnotowywany w źródłach do 1461 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 241.

¹³⁶ Zob. przyp. 81.

24.

1426, 14 lipca (*Sontag nach Margretha*), Strzelce (*Strelitz*).

Bernard, książę opolski i niemodliński, pan strzelecki, potwierdza sprzedaż Sowczyc (*Sofftschicz*)¹³⁷ i Łomnicy (*Lomnicz*)¹³⁸ pomiędzy Dytrykiem Kokorzem (*Dittrich Kokorss*)¹³⁹ a Izajaszem (*Isaias*) i Piotrem (*Petter*)¹⁴⁰. Książę ponadto przekazał wyższe sądownictwo.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął.

Regest: Wien 14618, k. 680v.

Uwagi: J. Horwat (*Księstwo opolskie...*, s. 389) podaje, że to Dytryk sprzedał obie miejscowości.

25.

1431, 14 stycznia (*8 Tage nach 3 keyn.*), brak miejsca wystawienia.

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza porozumienie pomiędzy braćmi Strzałami¹⁴¹ dotyczące Zdieszowic (*Dziessowicz*)¹⁴².

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 698v.

Uwagi: Był opieczętowany. Poniżej adnotacja, że więcej informacji o tej miejscowości znajduje się w dyplomie z 30 września (*donerstag nach Miichaelis*) 1406 roku (nie został opisany).

26.

1435, 16 stycznia (*Dominico die ante Sancta Prisca*), Strzelce Opolskie (*Strzelcze*).

¹³⁷ Wieś leżąca 7 km na południowy wschód od Olesna.

¹³⁸ Wieś leżąca 10 km na południowy wschód od Olesna.

¹³⁹ Znany tylko z tego dyplomu, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 188.

¹⁴⁰ Znani tylko z tego dyplomu, zob. tamże. W literaturze ich nazwisko podawane jest w formie Stemnia (J. Horwat, *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r.: książęta, miasta, Kościół, urzędy, własność prywatna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2002, s. 389). W kopiarzu na nazwisko nachodzi litera ze słowa z wiersza powyżej, ale odczytuję je jako *Stanitzen*. Być może pochodzili ze Staniszcza (dzisiejsze Staniszcze Wielkie, 16 km na północ od Strzelec Wielkich), które było własnością rycerską, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 290.

¹⁴¹ O tej gałęzi rodziny Strzałów zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 301–302. Przed Strzałami został wymieniony Janek Kotuliński, ale został skreślony.

¹⁴² Wieś leżąca 14 km na południowy wschód od Krapkowic.

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza, że Agnieszka (*Agnes*), żona Adama z Warłowa (*Ade de Warlow*)¹⁴³, Dzierśław z Walcerzowic (*Derślaw de Walcerzowicze*)¹⁴⁴, bracia Mikołaj i Gunter, synowie Rakchena, z Łowoszowa (*Nikundey et Gunterus fratres Rachenkonis filii de Lowaschow*)¹⁴⁵ oraz Klemens z Zakrzowa (*Clemens de Zakrzow*)¹⁴⁶ sprzedali dobra dziedziczne Gwoździany (*Gwozdiany*)¹⁴⁷ leżące w okręgu lublinieckim (*in districtu Lubliniensi sitas*) Mikołajowi Boyowi z Pruskowa (*Nicolao Boya de Pruskow*)¹⁴⁸ za 50 grzywien praskich polskiej miary.

Świadkowie: Zbigniew z Rudna (*Sbigneo de Rudno*)¹⁴⁹, Janko z Zawady, starosta opolski (*Jancone de Zawada Capitaneo Oppoliensi*)¹⁵⁰, Andrzej z Lippy (*Andriasch de Lippe*)¹⁵¹, Adam z Warłowa (*Adam de Warlow*)¹⁵², Bernard ze Skorkowa (*Bernhardo de Scorkow*)¹⁵³, Ulryk z Radawia (*Olderico dr Radaw*)¹⁵⁴ i Piotr z Lubszy, nasz pisarz (*Petro de Lubscha, notario nostro*)¹⁵⁵.

Oryginał: zaginął (spisany w języku łacińskim).

Odpisy: Národní archiv Praha, Saalbuchy, inv. č. 9, k. 308v–310v; 10, k. 296r–299r; 116, k. 290v–292r.

Wzmianka: J. Pilnáček, *Rody starého Slezska*, d. 1, wyd. K. Müller, Moravský zemský archiv v Brně, Brno 1991, s. 157.

Uwagi: Osoby przepisujące dokument miały problemy z właściwym odczytaniem nazw własnych. Najistotniejsze zmiany dotyczą osoby starosty opolskiego. W dwóch saalbuchach (inv. č. 9, 10) został zapisany jako *Simone de Kubata*, w jednym (inv. č. 116) we właściwy sposób: *Jancone de Zawada*.

¹⁴³ Agnieszka znana jest tylko z tego dyplomu. Adam tożsamy jest ze świadkiem niniejszego dyplomu. Adam z Warłowa odnotowany w źródłach do 1439 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 329–330.

¹⁴⁴ Odnotowany w źródłach w latach 1430–1452, zob. tamże, s. 329.

¹⁴⁵ Znani tylko z tego dyplomu, zob. tamże, s. 226.

¹⁴⁶ Znany tylko z tego dyplomu, zob. tamże, s. 341.

¹⁴⁷ Wieś leżąca 13 km na północny zachód od Lublińca.

¹⁴⁸ Odnotowywany w źródłach w latach 1435–1456, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 267–268.

¹⁴⁹ Zbigniew Strzała z Rudna, odnotowany w źródłach w latach 1407–1437, zob. tamże, s. 307.

¹⁵⁰ Odnotowany w źródłach w latach 1408–1456, starosta opolski co najmniej od 1425 r., zob. tamże, s. 191–192.

¹⁵¹ Andrzej z Lipy, z rodziny Borzygniewskich, odnotowany w źródłach w latach 1389–1438, zob. tamże, s. 325.

¹⁵² Zob. przyp. 143.

¹⁵³ Odnotowany w źródłach w latach 1430–1446, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 285.

¹⁵⁴ Odnotowany w źródłach w latach 1403–1435, zob. tamże, s. 271.

¹⁵⁵ Pisarz książęcy od 1430 r., zmarł przed 7 marca 1440 r., zob. tamże, s. 214.

27.

1435, 17 czerwca (*Corporis Christi*), Opole (*Oppeln*).

Bernard, książę, potwierdza sprzedaż dóbr Włostowa (*Wlost*)¹⁵⁶ i Wojstraż (*Wostrasch*)¹⁵⁷ pomiędzy Januszem Lankowskim (*Hanusch Lanokawsky*)¹⁵⁸ a Janem z Włostowa (*Hanssen von Flost*)¹⁵⁹.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 705v.

28.

1437, 19 stycznia (*sabbato in Cristino conversionis Sancti Pauli*), Strzelce Opolskie (*Strzelce*).

Bernard, książę opolski i niemodliński, przekazuje Janowi, plebanowi kościoła w Lublińcu (*Johannem rectorem ecclesie parochialis in Lublin*)¹⁶⁰, i jego następcom sadzawkę.

Świadkowie: Pełka ze Skorkowa, marszałek (*Pelka de Scorcow marschalco*)¹⁶¹, Nawój z Ligoty (*Nawoyo de Lghota*)¹⁶², Mikołaj Dreske (*Nicolas Dreske*)¹⁶³, Jan Nawój (*Johanne Nawoy*)¹⁶⁴ i Michał Nawój (*Michaele Nawoy*)¹⁶⁵ oraz Piotr z Lubszy, nasz pisarz (*Petro de Lubscha, notario nostre*)¹⁶⁶.

Oryginał: Do połowy XX wieku znajdował się w parafii św. Mikołaja w Lublińcu (spisany w języku łacińskim). Do dyplomu przywieszona była niegdyś pieczęć, po której pozostał tylko pasek pergaminu.

Odpis: L. Musioł, *Lubliniec. Monografia historyczna parafii lublinieckiej*, [b.m.w.] 1956 [maszynopis przechowywany w Parafii św. Mikołaja w Lublińcu], s. 68.

Uwagi: Na odwrocie dokumentu znajdowała się notatka napisana zdaniem L. Musioła w XVIII wieku: „To Reservatorium jest ów ogródek, który leży wnet za Krakowską Bramą, na prawej ręce przy Garcarzu”.

¹⁵⁶ Wieś leżąca 3 km na północny wschód od Korfantowa.

¹⁵⁷ Część wsi Włostowa.

¹⁵⁸ Być może tożsamy z Janem z Łąki, odnotowywanym w źródłach w latach 1403–1450, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 223–224.

¹⁵⁹ Znany tylko z tego dokumentu.

¹⁶⁰ Znany tylko z tego dyplomu.

¹⁶¹ Był marszałkiem od 1412 r. aż do śmierci księcia, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 284–286.

¹⁶² Przedstawiciel rodziny Nawój – o nich zob. tamże, s. 240–241 (tam dalsza literatura).

¹⁶³ Odnotowany w źródłach w latach 1430–1451, zob. tamże, s. 137–140.

¹⁶⁴ Zob. przyp. 135.

¹⁶⁵ Odnotowany na dyplomach księcia Bernarda w latach 1435–1451, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 240–241.

¹⁶⁶ Zob. przyp. 155.

29.

1437, 23 kwietnia (*feria tertia post festum Sancti Georgii*), Strzelce Opolskie (Strzelcze).

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza przekazanie przez Agata z Lubszy (*Agatha de Lubscha*)¹⁶⁷ 1 grzywny w półgroszach praskich polskiej miary czynszów dla miejscowego kościoła (*in villa Lubscha*)¹⁶⁸.

Świadkowie: brak.

Oryginał: nieznan.

Odpis: AMetrKra, AOfKr, nr 11, k. 383v–384r (spisany w języku niemieckim).

Uwagi: Dawna numeracja kart to 379v–380r oraz 377r–378v.

Regest: W. Urban, *Regesty śląskie z oficjaliów Archiwum Archidiecezjalnego w Krakowie. Część II: 1462–1500*, „Studia i Materiały z Dziejów Śląska” 1996, 21, s. 56.

30.

1439, 19 lutego (*Am Ascher Tage*), Leśnica (*Leschniziz*).

Bernard, książę opolski, zatwierdza pani Długiej Annie (*Lange Anna*)¹⁶⁹ i jej mężowi Janowi Schelzenowi (*Janken Schelzen*)¹⁷⁰ prawa książęce w Gogolinie (*Gogolien*)¹⁷¹.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 686v.

31.

1439, 9 czerwca, Strzelce Opolskie (*Strelitz*).

Bernard, książę niemodliński, potwierdza, że Andrzej ze Świbia (*Andrzej von Swibie*)¹⁷² wraz z żoną Ewą (*Effke*) sprzedaje swoją część Czartkowic (*Czartkowitz*) zwaną Grzybowice (*Grzybowski*)¹⁷³ Zygmunтови Krępskiemu (*Sigmund Krempsky*)¹⁷⁴ za 11 grzywien groszy praskich polskiej liczby.

¹⁶⁷ Agata z domu Bystrzanowska, żona Mikołaja z Lubszy, szerzej zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 212–213.

¹⁶⁸ Wieś leżąca 6 km na północny zachód od Woźnik.

¹⁶⁹ Znana tylko z tego dyplomu.

¹⁷⁰ Znany tylko z tego dokumentu.

¹⁷¹ Miasto w województwie opolskim.

¹⁷² Rycerz ten w tym samym roku wraz z żoną i Jesiorką z Dolnej sprzedał ten majątek Zygmunтови Krępskiemu, zob. E. Mücke, *Dorfschicksale...*, s. 3; Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, R. 2983, nr 2521.

¹⁷³ Czartkowice to osada zniszczona podczas wojny trzynastoletniej. Na jej gruntach powstała wieś Podborzany, obecnie część wsi Rozmierka, 5,5 km na północ od Strzelc Opolskich, zob. P. Siemko, *Identyfikacja niektórych osad średniowiecznych w kasztelanii toszeckiej*, „Rocznik Muzeum w Gliwicach” 2003, 18, s. 11–12.

¹⁷⁴ Odnotowany w źródłach w latach 1434–1448, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 199–200.

Świadkowie: Adam z Warłowa (*Adam von Warlow*)¹⁷⁵, Miczko Gaszowiec (*Miczko Gasthowicz*)¹⁷⁶, Janek Strzał z Pawonkowa (*Janke Stral von Pawankau*)¹⁷⁷, Strzała, wójt Leśnicy (*Stral Vogt zur Lesnitz*)¹⁷⁸, Janek Nawój z Ligoty (*Janke Nawoy von der Ligotha*)¹⁷⁹, Piotr Zwojski (*Peter Zwoyski*)¹⁸⁰ i Piotr z Lubszy, nasz pisarz (*Peter von der Lupscha unser Schreiber*)¹⁸¹.

Oryginał: zaginął.

Odpisy: Przed drugą wojną światową tekst dyplomu był wpisany do księgi miejskiej strzeleckiej (spisany w języku niemieckim). Jej los podczas wojny i po niej jest nieznyany. Regest sporządził J.J. Reichel, a także baron von Schirnding (Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, R. 2982, nr 2468d; R. 2983, nr 2521b).

32.

1439, 20 czerwca (*Mortag vor St. Johan Bap.*), Opole (*Oppeln*).

Książę potwierdza, że dzieci Długomiła (*Dluhomiliss Kinder*)¹⁸² za zgodą [opiekuna] sprzedały Mikołajowi Dreske (*Nicolas Dresko*)¹⁸³ majątek Szydłowiec (*Sedlow*)¹⁸⁴.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął.

Regest: Wien 14618, k. 669v.

Uwagi: Dokument o tej samej treści (ale wystawiony dzień później w Strzelcach) znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (III. Schedlau, nr 3). W 1938 roku pieczęć była przywieszona na pasku pergaminu (AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 6, nr 3). 22 czerwca została potwierdzona sprzedaż majątku za 300 grzywien przez opiekunów, Gumprechta z Bierawy i Małgorzatę Długomiłową (AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 6, nr 4). W obu przypadkach autor inwentarza nie podał wystawców.

¹⁷⁵ Zob. przyp. 143.

¹⁷⁶ Odnotowany w źródłach w latach 1429–1441, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 148.

¹⁷⁷ Zob. przyp. 111.

¹⁷⁸ Świadek na jeszcze jednym dyplomie z tego roku, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 309.

¹⁷⁹ Zob. przyp. 135.

¹⁸⁰ Odnotowany w źródłach w latach 1439–1451, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 344.

¹⁸¹ Zob. przyp. 155.

¹⁸² Dzieci Długomiła z Bierawy, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 131.

¹⁸³ Zob. przyp. 163.

¹⁸⁴ Wieś leżąca 5 km na północ od Niemodlina.

33.

1440, 28 maja (*am nächsten Sonnabend nach des h. Leichnams Christi Tage*), Strzelce Opolskie (*Strehlitz*).

Bernard, książę niemodliński, zezwala mieszczanom strzeleckim na dysponowanie majątkiem po śmierci naturalnych dziedziców.

Świadkowie: Henryk Kranskowski, nasz starosta strzelecki (*Henrich Cranzkowski unser Heuptmann zu Strelitz*)¹⁸⁵, Bernard Zwojski (*Bernhard Zwoyski*)¹⁸⁶, Gumprecht z Bierawy (*Gumprecht von der Beraw*)¹⁸⁷, Paszek Granowski (*Paschke Granowski*)¹⁸⁸, Bernard ze Skorkowa (*Bernard von Scorkau*)¹⁸⁹, Paweł z Friedlandu (*Pawelk von Fredland*)¹⁹⁰, Piotr Zwojski (*Peter Zwoyski*)¹⁹¹, Jan z Warłowa (*Janne von Warlow*)¹⁹².

Oryginał: zaginął.

Odpisy: Przed drugą wojną światową tekst dyplomu był wpisany do księgi miejskiej strzeleckiej (spisany w języku niemieckim). Jej los podczas wojny i po niej jest nieznan. Regest sporządził J.J. Reichel (s. 13), a także baron von Schirnding (Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego, R. 2982, nr 2472a; R. 2983, nr 2521c).

34.

1442, 21 października (*am tage Ursula*), Głogówek (*Obirsty Glogau*).

Bernard, książę opolski, przekazuje Antoniuszowi z Łambinowic (*Antonio von Lemmelsdorf*)¹⁹³ prawa książęce we wsi Wierzbie (*Wrzbiel*)¹⁹⁴.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 704v.

35.

1443, 29 czerwca (*Petri Pauli*), Niemodlin (*Falkenberyk*).

¹⁸⁵ Odnotowany w źródłach, jako starosta strzelecki, w latach 1439–1454, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 164.

¹⁸⁶ Odnotowany w źródłach w latach 1440–1463, zob. tamże, s. 344.

¹⁸⁷ Zob. przyp. 35.

¹⁸⁸ Odnotowany w źródłach w latach 1414–1450, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 156–157.

¹⁸⁹ Odnotowany w źródłach w latach 1430–1455, zob. tamże, s. 285–286.

¹⁹⁰ Zob. przyp. 93.

¹⁹¹ Zob. przyp. 180.

¹⁹² Znany tylko z tego dyplomu, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 330.

¹⁹³ Odnotowany w źródłach w latach 1433–1451, zob. tamże, s. 123.

¹⁹⁴ Wieś leżąca 5,5 km na północ od Korfantowa.

Bernard, książę opolski, potwierdza prawa książęce oraz wyższe i niższe sądownictwo w Sierakowie (*Siraekow*)¹⁹⁵.

Oryginał: zaginął (spisany w języku łacińskim).

Regest: Wien 14618, k. 661v.

36.

1447, 31 stycznia (*Montag vor Lichtmess*), Strzelce Opolskie (*Strelitz*).

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza Strzale ze Zdieszowic (*Strol von Sdzeschowitz*)¹⁹⁶ dobra Ligota (*Elgott*)¹⁹⁷ wraz z prawami książęcymi oraz wyższym i niższym sądownictwem.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 710v.

37.

1447, 3 lutego (*Freitag nach Lichtmass*), Strzelce Opolskie (*Strelitz*).

Bernard, książę opolski, potwierdza sprzedaż Sadowa (*Sadow*)¹⁹⁸ pomiędzy Fryczem ze Skorkowa (*Fritsch von Skorkow*) a Adamem Kiczką (*Adam Kitschke*). Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 696r.

38.

1448, 24 kwietnia (*Mitwoch nach Georgy*), Niemodlin (*Falkenberg*).

Książę Bernard zatwierdza zakup dóbr Wierzbie (*Wrzbiel*)¹⁹⁹ pomiędzy Antoniuszem z Łambinowic (*Antonius von Lemmelsdorf*)²⁰⁰ a Jankiem Wierzbinskim (*Janko Wrzbielsskiy*)²⁰¹.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął.

Regest: Wien 14618, k. 704v.

39.

1448, 26 kwietnia, Niemodlin (*Falkenberg*).

¹⁹⁵ Dzisiejszy Sieraków Śląski, leżący 20 km na północny zachód od Lublińca. W 1441 r. właścicielem tej osady był Mikołaj Polak, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 235.

¹⁹⁶ Zob. przyp. 111.

¹⁹⁷ Prawdopodobnie wieś leżąca niegdyś pod Leśnicą.

¹⁹⁸ 4,5 km na wschód od Lublińca.

¹⁹⁹ Zob. przyp. 194.

²⁰⁰ Zob. przyp. 193.

²⁰¹ Znany tylko z tego źródła.

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza sprzedaż przez Bernarda Wiktorowskiego (*Bernhard Victorowsky*)²⁰² 3 grzywnien rocznego czynszu na rzecz wikariuszów kapituły św. Marka w Niemodlinie (*die Vicarien der Kollegiatkirche zu St. Marcus in Falkenberg*) z dóbr w Tłustorębach (*Kirchberg*)²⁰³, Górze (*Gore*)²⁰⁴ i Molestwicach (*Malostowicz*)²⁰⁵.

Świadkowie: pominięto.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim). Niegdyś dokument znajdował się w Prywatnym Archiwum Hrabiego Wilhelma Augusta Pücklera w Szydłowie Śląskim (V. Kirchberg und Tarnitze, nr 1). W 1938 roku brakowało pieczęci.

Regest: AP Wrocław, Rep. 135, nr 359, s. 9, nr 1.

Uwagi: Kolegiata nosiła wezwanie Najświętszej Marii Panny.

40.

1448, 28 maja (*an dinstage nach den Sontage Factus est Dominus*), Strzelce Opolskie (*Streliz*).

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza zakup Zakrzowa (*Sackeraw*)²⁰⁶ i Dąbrówki (*Dombrowka*)²⁰⁷ pomiędzy Janem Dąbrowskim (*Janke von Dambraw*)²⁰⁸ a Zygmuntem Siegrodem²⁰⁹.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 712r.

41.

1451, 24 lutego (*in vigili Matthe*), Strzelce Opolskie (*Streliz*).

Bernard, książę opolski i niemodliński, potwierdza zakup części Dąbrówki (*Dombrawke*)²¹⁰ pomiędzy Janem Zakrzowskim (*Janke Sackrzewsky*)²¹¹ a panią Katarzyną Grabowską (*Cathrina Grabowsky*)²¹².

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 712r.

²⁰² Najprawdopodobniej syn Wiktora z Mierzyc herbu Topór. Jego biogram zob. w: J. Sperka, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2006, s. 344–348; M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 331–332.

²⁰³ Wieś leżąca 12 km na zachód od Niemodlina.

²⁰⁴ Zob. przyp. 69.

²⁰⁵ Zob. przyp. 90.

²⁰⁶ Wieś leżąca 5 km na wschód od Gogolina.

²⁰⁷ Wieś leżąca 5 km na wschód od Gogolina.

²⁰⁸ Odnotowany w źródłach w latach 1435–1458, zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 341.

²⁰⁹ Szwagier Jana, zob. tamże.

²¹⁰ Zob. przyp. 207.

²¹¹ Zob. przyp. 208.

²¹² Znana tylko z tego źródła.

42.

1452, 18 kwietnia (*Dienstag nach dem Sonntag quasimodogeniti*), Głogówek (*Oberglogau*).

Bernard, książę opolski, potwierdza Henrykowi Prentzkauerowi (*Heinrich Prentzkauer*)²¹³ posiadanie dóbr w mieście²¹⁴.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 661v.

Uwagi: W 1650 roku do dyplomu miała być przywieszona książęca pieczęć.

43.

1453, 18 kwietnia (*Sonenabend nach Bartholomen*), Strzelce Opolskie (*Streliz*).

Bernard, książę opolski, potwierdza zakup Olszowy (*Olschow*)²¹⁵ pomiędzy Janem Boguszem z Sieranowic (*Hans Bogusch von Syronowicz*)²¹⁶ a Mikołajem Krępskim (*Nicklos Krampsky*)²¹⁷.

Oryginał: zaginął (spisany w języku niemieckim).

Regest: Wien 14618, k. 698r.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie: Acta Officialatus Cracoviensis, nr 11.

Archiwum Państwowe w Katowicach: Archivber. Kat, nr 10; Arch Kat, nr 240; Zbiór Dokumentów Pergaminowych, nr 1, 2, 4, 5.

Archiwum Państwowe w Opolu: Archiwum Hrabiego Praschmy w Niemodlinie, nr 2.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu: Kataster Karoliński, nr 132, 151; Rep. 115, nr 105; Rep. 135, nr 4, 358, 359, 436, 440, 460.

Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu: Inkorporationsbuch des Bischofs Conrad von Breslau, sygn. III b 1; Kopiałbuch der Wikarien-Comunität der Kathedrale, sygn. III d 1a.

Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego: R. 2982, R. 2983.

²¹³ Znany tylko z tego źródła.

²¹⁴ Ponieważ ten dokument przedstawił mieszkaniec Dobrodzienia, to niewątpliwie w tym mieście miał posiadać dobra Henryk. Sam Henryk znany jest tylko z tego dokumentu.

²¹⁵ Wieś leżąca 12 km na wschód od Leśnicy.

²¹⁶ Dotychczas pierwsze jego wystąpienie w źródłach było datowane na 1456 r., zob. M. Woźny, *Rycerstwo opolskie...*, s. 283.

²¹⁷ Dotychczas odnotowany w źródłach w latach 1444–1453, zob. tamże, s. 200.

- Hohenlohe-Zentralarchiv Neuenstein: GA 55, Bü 41, Beschreibung vns Herzogthums Ujest. Teil 1.
- Národní archiv Praha: Saalbuchy, inv. č. 9, 10, 116.
- Österreichische Nationalbibliothek in Wien: Handschrift, *Miscellanea Silesiaca. Collectio diplomatum, privilegiorum etc.*, Cod. 14618.

Źródła drukowane

- Böhme J.E., *Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte*, Bd. 1–2, Th. 1–6, Berlin 1770–1774.
- Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Kreis Neustadt*, hrsg. E. Graber, Breslau 1928 (Codex Diplomaticus Silesiae, Bd. 33).
- Krause W., *Piastenurkunden im herrschaftsarchiv Turawa, Kreis Oppeln*, „Oppelner Heimatblatt“ 1934/1935, 10, 1, s. 6–7.
- Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, t. 1, red. A. Barciak, K. Müller, Zemský Archiv v Opavě, Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław–Opawa 2004.
- Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, t. 2, red. A. Barciak, K. Müller, Zemský Archiv v Opavě, Archiwum Państwowe w Opolu, Archiwum Państwowe w Katowicach, Opawa–Opole–Katowice 2011.
- Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, t. 3, red. A. Barciak, K. Müller, Zemský Archiv v Opavě, Archiwum Państwowe w Opolu, Archiwum Państwowe w Katowicach, Opawa–Opole–Katowice 2017.
- Registrum St. Wenceslai. Urkunden vorzüglich zur Geschichte Oberschlesiens nach einem Copialbuch Herzog Johans von Oppeln und Ratibor in auszügen mitgetheilt*, hrsg. C. Grünhagen, W. Wattenbach, Breslau 1865 (Codex Diplomaticus Silesiae, Bd. 6).
- Reichel J.J., *Geschichte der Stadt und Herrschaft Gross – Strehlitz*, bearb. E. Mücke, „Aus dem Chelmer Lande“ 1929, 5, 6, s. 1–4; 5, 7, s. 1–3; 1932, 8, 1/2, s. 1–4.
- Scriptores rerum silesiacarum oder Sammlung schlesischer Geschichtschreiber*, Bd. 2, hrsg. G.A. Stenzel, Breslau 1839.
- Urban W., *Regesty śląskie z oficjaliów Archiwum Archidiecezjalnego w Krakowie. Część II: 1462–1500*, „Studia i Materiały z Dziejów Śląska” 1996, 21, s. 52–60.
- Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640*, oprac. R. Heck, J. Leszczyński, J. Petráň, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963 (Urbarze Śląskie, t. 3).

Opracowania

- Barciak A., *Itineraria władców górnośląskich z dynastii Piastów w średniowieczu*, w: *Rola komunikacji i przestrzeni w średniowiecznych i wczesnonowożytnych dziejach Czech i Polski*, red. A. Paner, W. Iwańczak, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008, s. 81–98.

- Derwich M., *Instytucje kościelne na Śląsku Pruskim skasowane na mocy edyktu kasacyjnego z 1810 r.*, w: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, red. M. Derwich, t. 2: *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego*, Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii. Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, Wrocław 2014, s. 23–64.
- Heyne J., *Dokumentirte Geschichte des Bisthums und Hochstiftes Breslau: aus Urkunden, Altenstücken, älteren Chronisten und neueren Geschichtschreibern*, Bd. 2, Breslau 1864.
- Horwat J., *Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV wieku*, Muzeum w Gliwicach, Gliwice 1993.
- Horwat J., *Księstwo opolskie i jego podziały do 1532 r.: księżęta, miasta, Kościół, urzędy, własność prywatna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2002.
- Kahl C., *Das Majorat Turawa*, Verlag und Vertrieb der Action 365, Frankfurt a. M. 1991.
- Krawczyński E., *Groß-Strehlitz vor hundert Jahren. Aus dem ungedruckten Chronik von J. J. Reichel*, „Oberschlesien“ 1911, 9, 12, s. 585–594.
- Kysil M., *Kataster Karoliński: nieznaną zespół do dziejów społeczno-gospodarczych w zasobie Archiwum Państwowego we Wrocławiu*, „Archeion” 2012, 113, s. 191–202.
- Maleczyński K., Turoń B., *Średniowieczne silesiaca i polonica w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych w Wiedniu*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1963, 18, 1, s. 84–93.
- Mücke E., *Dorfschicksale im Kreise Groß Strehlitz*, „Aus dem Chelmer Lande“ 1925, 1, 10, s. 3.
- Muschol B., *Die Herrschaft Slawentzitz/Ehrenforst in Oberschlesien. Piastisches Kammergut im Spätmittelalter, sächsischer Adelsbesitz und Hohenlohesche Residenz in der Neuzeit*, Thorbecke, Sigmaringen 1993.
- Musioł L., *Lubliniec. Monografia historyczna parafii lublinieckiej*, [b.m.w.] 1956 [maszynopis przechowywany w Parafii św. Mikołaja w Lublińcu].
- Nowack A., *Geschichte der Pfarrei Gross Strehlitz O/S. bis 1795*, Ratibor 1923.
- Pilnáček J., *Rody starého Slezska*, d. 1–5, wyd. K. Müller, Moravský zemský archiv v Brně, Brno 1991.
- Sękowski R., *Herbarz szlachty śląskiej*, t. 1, Fundacja „Zamek Chudów”, Katowice 2002.
- Siemko P., *Identyfikacja niektórych osad średniowiecznych w kasztelanii toszeckiej*, „Rocznik Muzeum w Gliwicach” 2003, 18, s. 9–29.
- Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. 16, red. S. Sochacka, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2014.
- Sperka J., *Bernard (1374/1378–1455), książę opolski, niemodliński, strzelecki*, w: *Książęta i księżne Górnego Śląska*, red. A. Barciak, Societas Scientiis Favendis Silesiae Superioris – Instytut Górnos Śląski, Katowice 1995, s. 18–21.
- Sperka J., *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2006.
- Staszków A., *Archiwalia, zbiory biblioteczne i muzealne Górnego Śląska w latach 1939–1945: sumariusz tematyczny do zespołów w Archiwum Państwowym w Katowicach – Staatsarchiv Kattowitz (Archiwum Państwowe w Katowicach) [1931] 1939–1945, Archivberatungsstelle Oberschlesien Kattowitz (Górnos Śląski Urząd Porad Archiwalnych w Katowicach) [1935] 1942–1945*, Archiwum Państwowe w Katowicach, Katowice 2007.
- Steinert A., *Was uns die älteste Urkunde über das jetzige Oppelner Museumsgebäude, Tuchmarkt 7, erzählt*, „Oppelner Heimatblatt“ 1932/1933, 8, 2, s. 2–3.
- Weltzel A., *Geschichte des edlen, freiherrlichen und gräflichen Geschlechts von Praschma*, Ratibor 1883.

- Weltzel A., *Quellen zur Geschichte und Beschreibung Oberschlesiens*, „Notizen-Blatt der historisch-statistischen Section der k.k. mähr.-schles. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde“ 1872, 2, s. 15–16.
- Weltzel A., *Zwei Nekrologe: Eduard Cauer und Friedrich von Schirnding*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte (und Alterthum) Schlesiens“ 1882, 16, s. 301–304.
- Woźny M., *Rycerstwo opolskie do połowy XV wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2020.
- Wólkiewicz E., *Kapituła kolegiacka św. Bartłomieja w Głogówku (1379–1500)*, Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2005.

Maciej Woźny

Registries of the Lost Documents of Bernard, Duke of Opole

Summary

The article presents the records of 43 lost documents of Bernard, Duke of Opole, Lord of Strzelce and Niemodlin. Half of them were entered into a copybook currently kept in Vienna. Some were kept in private archives, in Szydłowiec Śląski and Niemodlin, and in the municipal archive in Strzelce Opolskie. Before the Second World War, inventories were made, and municipal documents were entered into a chronicle, now lost, known from the work of Johann Joseph Reichel and the extracts of Baron Friedrich von Schirnding. The remaining documents are known from a copyist kept in Wrocław, the Saalbuch and the Carolingian cadastre. The edition of the sources was prepared according to the principles adopted by the publishers of the *Registries of documents kept in Upper Silesia*, trying to discuss in more detail where a given diploma is known from, and where it was kept. This article shows how much information about the lost medieval documents can be found in old inventories and in modern sources.

Keywords: Bernard of Opole, diplomacy, private archives, copiers, Johann Joseph Reichel, Friedrich Freiherr von Schirnding

Maciej Woźny

Regesty zaginionych dokumentów Bernarda, księcia opolskiego

Streszczenie

W artykule przedstawiono rejestry 43 zaginionych dokumentów Bernarda, księcia opolskiego, pana na Strzelcach i Niemodlinie. Połowa z nich została wpisana do kopiarza przechowywanego obecnie w Wiedniu. Część przechowywana była w archiwach prywatnych, w Szydłowcu Śląskim i Niemodlinie, oraz w archiwum miejskim w Strzelcach Opolskich. Przed drugą wojną światową sporządzono inwentarze, a dokumenty miejskie zostały wpisane do kroniki, obecnie zaginionej, a znanej z pracy Johanna Josepha Reichela oraz wypisów barona Friedricha von Schirndinga. Pozostałe dokumenty znane są z kopiarza przechowywanego we Wrocławiu,

saalbuchów oraz katastru karolińskiego. Edycję źródeł przygotowano według zasad przyjętych przez wydawców *Regestów dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku*, starając się szerzej omówić, skąd znany jest dany dyplom oraz gdzie był przechowywany. W niniejszym artykule pokazano, jak wiele informacji o utraconych średniowiecznych dokumentach można odnaleźć w starych inwentarzach oraz w źródłach nowożytnych.

Słowa kluczowe: Bernard opolski, dyplomatyka, archiwa prywatne, kopiarze, Johann Joseph Reichel, Friedrich Freiherr von Schirnding

Maciej Woźny

Regesten verlorener Urkunden von Bernhard von Oppeln

Zusammenfassung

Im Artikel werden Regesten von 43 verlorenen Urkunden Bernhards, Herzog von Oppeln, Herr von Strehlitz und Falkenberg, vorgestellt. Die Hälfte von ihnen wurde in ein Kopialbuch eingetragen, das sich heute in Wien befindet. Einige wurden in Privatarchive in Schedlau und Falkenberg sowie im Stadtarchiv in Strehlitz aufbewahrt. Vor dem Zweiten Weltkrieg wurden Inventare erstellt und städtische Dokumente in einer Chronik festgehalten, die heute verschollen ist, aber durch das Werk von Johann Joseph Reichel und Auszüge von Friedrich Freiherr von Schirnding bekannt ist. Weitere Urkunden sind aus einem in Breslau aufbewahrten Kopialbuch, Saalbüchern und dem Karolingischen Kataster bekannt. Die Edition der Quellen wurde nach den Grundsätzen der Herausgeber der *Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku (Regesten von in Oberschlesien aufbewahrten Urkunden)* erstellt, wobei versucht wurde, die Herkunft und den Aufbewahrungsort eines bestimmten Diploms näher zu erläutern. Im vorliegenden Artikel wurde gezeigt, wie viele Informationen über verschollene mittelalterliche Urkunden in alten Inventaren und in modernen Quellen zu finden sind.

Schlüsselwörter: Bernhard von Oppeln, Diplomatie, Privatarchive, Kopialbücher, Johann Joseph Reichel, Friedrich Freiherr von Schirnding